

AGROTURIZAM U EUROPSKOM KONTEKSTU

DANIELA ANGELINA JELINČIĆ
Institut za međunarodne odnose
10000 Zagreb, Vukotinovićeve 2

UDK 348.48(4-22)
Pregledni rad
Review article
Prihvaćeno: 1. 11. 2007

Rad je fokusiran na agroturizam kao segmentirani oblik turizma te navodi prihvaćene definicije pojma. Nepostojeći jedinstveni model agroturizma u današnjoj Europi reflektira se u raznolikosti njegove organizacije kako na nacionalnim, tako i na regionalnim razinama. Popularnost i potražnja za takvom vrstom odmora, s druge strane, uvjetuju nagli razvitak agroturizma kako bi se odgovorilo potrebama tržišta. Nejedinstvenost europskih politika u tom području rezultira i različitim razvijenošću pojedinih modela. Rad predstavlja primjere agroturizma Italije, Austrije, Francuske, Velike Britanije, Cipra i Rumunjske te ih uspoređuje s agroturizmom Hrvatske. Etnologija u suvremenim turističkim pravcima razvoja tako izuzetno dobiva na značenju budući da je primijećeno sve snažnije seosko privređivanje kao važan razvojni turistički pravac.

Ključne riječi: agroturizam, seoski turizam, zakonodavni okvir, modeli ruralnog turizma, Italija, Austrija, Francuska, Velika Britanija, Cipar, Rumunjska, Hrvatska

UVOD

Brojnost definicija i šarolikost nazivlja kojim je pojam agroturizma danas određen upućuju nas na relativno nov koncept u znanstvenim istraživanjima. Bez obzira na tu nejedinstvenost i široko područje koje pojam pokriva, suština se fokusira na seosku (lokalnu) privredu i tome pripadajućim aktivnostima u prirodnom okolišu. Navest ćemo nekoliko definicija koje pokazuju šarolikost pojma.

Koncept agroturizma izravan je nastavak ekoturizma, a potiče posjetitelje na iskustvo poljoprivrednog života iz prve ruke. Nailazi na veliku podršku malih zajednica budući da seljaci shvaćaju koju dobrobit održivog razvoja donose slični oblici prirodnih putovanja (*nature travel*). Posjetiteljima se pruža mogućnost rada u poljima zajedno s pravim farmerima kao i povlačenja mreža s ribarima (*Agrotourism – Definition* 2006).

Agroturizam je takav oblik turizma u kojem pripadnici lokalne zajednice nude obilazak u sklopu vlastitoga poljoprivrednog projekta i na taj način dopuštaju posjetitelju izravno sudjelovanje u iskustvu sadnje, žetve/berbe i procesiranja hrane određenog lokaliteta, kao što su kokosovi orasi, ananas, šećerna trska, kukuruz ili bilo koji drugi proizvod koji posjetitelj inače ne susreće u domicilnoj zemlji. Često farmeri nude i priliku za boravak na vlastitoj farmi te za obrazovanjem. Najveću dobrobit od agroturizma ostvaruje lokalno stanovništvo, a ne turistički radnici ili hoteli. Čest je slučaj uništavanja prirode na štetu zarade. Agroturizam i ekoturizam alternativni su oblici takvoj štetnoj praksi kao što su sječa drveća, ribolov dinamitom, uništavanje prašuma i džungla (*What is Agro Tourism?* 2006).

Seoski turizam je turizam koji se događa na ruralnom području, izvan gradova (*Razvoj seoskog turizma u Zagrebačkoj županiji* 2005:8).

Seoski turizam je takav oblik turizma koji uključuje kompleksnost svih aktivnosti i aspekata cjelovitog proizvoda turizma (rekreacija u seoskoj sredini, uživanje u dokolici i miru ruralnih predjela, uživanje u prirodi i raznovrsnim krajolicima, nacionalnim parkovima te parkovima prirode, kulturni turizam, turizam na seoskim domaćinstvima) (Jafari 2000).

Neke definicije ruralnog turizma odnose se jednostavno na turizam u područjima slabe naseljenosti (*Towards Quality Rural Tourism* 2000:15), a ruralne turističke destinacije mogu se široko definirati kao područja koja se posebno identificiraju i promiču turistima kao mjesta posjeta u kojima je primarni motiv uživanje u seoskom krajoliku i pripadajućim aktivnostima. Odredišta mogu biti skupine naselja, predjeli ili male regije, ili područja definirana vlastitom topografijom ili krajolikom, a koje su u turističkim terminima kohezivne i u kojima je turistički proizvod koordiniran od strane određenih vlasti ili organizacija (*Towards Quality Rural Tourism* 2000:16).

Na seminaru 'Strategija razvoja ruralnog turizma u Južnoj Europi' koji je 1991. održan u Bilbau, iznesena je konstatacija da se izvan gradova i

područja maritimnih centara, u slobodnom prostoru i selima razvija posebna vrsta turizma koja se na engleskom jeziku naziva **rural tourism** (francuski: *tourisme rural*, talijanski: *turismo rurale*, njemački: *Ferien auf dem Land*, slovenski: *turizem na podeželju*). Nažalost, u našem jeziku ne postoji riječ koja bi bila dovoljno dobra da označi ukupni izvangradski prostor... U stručnoj, pretežito geografskoj literaturi, za izvangradski prostor se rabi sintagma 'ruralni prostor' iz koje se može izvesti jedini prihvatljivi naziv za ovu vrstu turizma, a to je **ruralni turizam** (Cetinski, Kušen i Katica 1995:6).

Pojam ruralnog turizma sadrži mnoštvo pojavnih oblika (npr. seljački, rezidencijalni, zavičajni, zdravstveni, kulturni, gastronomski, vinski turizam itd.) od kojih je najznačajnija komponenta **seljački turizam**. Taj je pojam često označen i sintagmom **turizam na seljačkim gospodarstvima** (engleski: *farmtourism*; francuski: *tourisme a la ferme*; talijanski: *agroturismo*; njemački: *Urlab (Ferien) auf dem Bauernhof*, slovenski: *kmečki turizem*). Pojam vuče korijen od riječi 'seljak' čime označava nositelja razvoja tog oblika turizma (Cetinski, Kušen i Katica 1995:10–11). Stoga je potreban oprez u pravilnoj distinkciji pojmova, no najčešći slučajevi koji su opisani u današnjoj europskoj praksi odnosno konkretni primjeri odnose se na razvoj upravo turizma na seljačkim gospodarstvima.

Definicija koja nam se čini najprikladnijom za promišljanje seoskog turizma u hrvatskim okvirima i koju uzimamo kao polazište za ovaj rad podrazumijeva i uključuje spektar aktivnosti, usluga i dodatnih sadržaja koje organizira ruralno stanovništvo na obiteljskim gospodarstvima u cilju privlačenja turista u vlastito područje te stvaranja dodatnog prihoda (Gannon 1988; prema Kloeze 1994).

Polazeći od navedene definicije seoskog turizma i dodajući joj komponentu održivog razvoja koja je danas osnovna sastavnica seoskog turizma, proizlazi da se na ruralnim područjima javljaju različiti oblici turističke aktivnosti:

- **agroturizam, seosko gospodarstvo, farme**: turisti promatraju ili sudjeluju u tradicionalnim poljoprivrednim radnjama, bez negativnih učinaka na ekosustav ili na produktivnost seoskog domaćinstva;
- **aktivnosti u prirodi** (rekreacija i odmor): svrha je uglavnom rekreacija pa praktički nema negativnih ekoloških utjecaja;
- **ekoturizam**: podrazumijeva vrstu 'odgovornog' turizma koji

podržava zaštitu prirodnih resursa, kao i održavanje dostignute razine blagostanja i socijalne vrijednosti lokalne populacije (Anderson 1997);

- **ruralno iskustvo** (seoski turizam): turisti uranjaju u svakodnevni seoski život, a ruralna naselja profitiraju kroz ekonomske i druge koristi turističkih aktivnosti;
- **kulturni turizam**: odnosi se na kulturu, povijest, arheologiju i ostale kulturne odrednice predmetnog ruralnog područja;
- **ostali kombinirani oblici turizma specijalnih interesa**: turistička putovanja u ruralnim predjelima i slično, kao i sve usluge koje nadopunjuju smještaj – razni događaji, festivali, rekreacija na otvorenom, proizvodnja i prodaja lokalnih suvenira i poljoprivrednih proizvoda itd.

Zakonski, seljački je turizam u Hrvatskoj definiran kao boravak turista u domaćinstvu koje je organizirano kao turističko seljačko gospodarstvo (seljačko domaćinstvo) radi odmora i rekreacije (Zakon o turističkoj djelatnosti 1996).

KONCEPT SEOSKOG TURIZMA

Koncept seoskog turizma u svojim se osnovnim odrednicama razlikuje od gradskoga ili odmorišnog turizma:

Tablica 1:
Specifičnosti seoskog turizma naspram gradskoga i odmorišnog turizma

Tipične značajke gradskog / odmorišnog turizma	Tipične značajke seoskog turizma
naselja s više od 10.000 stanovnika	naselja s manje od 10.000 stanovnika
izgrađen (urbaniziran) okoliš	prirodni okoliš
intenzivna infrastruktura	slaba infrastruktura
značajni zabavni i trgovački sadržaji	snažne individualne aktivnosti
veliki objekti	mali objekti
kompanije u nacionalnom/ međunarodnom vlasništvu	posao koji je u lokalnom vlasništvu
samopodržavajući turistički interesi	turizam podržava ostale interese
zaposlenici mogu živjeti daleko od radnog mjesta	zaposlenici često žive blizu radnog mjesta
rijetko je pod utjecajem faktora sezonalnosti	često je pod utjecajem faktora sezonalnosti
odnosi s gostima su nepersonalizirani	odnosi s gostima su personalizirani
profesionalni menadžment	amaterski menadžment
etika rasta i razvoja	etika očuvanja/ograničavanja rasta

Izvor: Razvoj seoskog turizma u Zagrebačkoj županiji, prema Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 1994.

Prema WTO-u, koncept seoskog turizma temelji se na bogatim prirodnim resursima, na ruralnome naslijeđu, ruralnom načinu života te ruralnim aktivnostima. Prirodni resursi podrazumijevaju planine, rijeke, jezera, šume; ruralno naslijeđe uključuje tradicijsku arhitekturu, industrijsko naslijeđe, povijest, dvorce, crkve, sela; ruralni život odnosi se na obrtništvo,

lokalne događaje, gastronomiju, tradicijsku glazbu; ruralne aktivnosti odnose se na jahanje, biciklizam, pecanje, šetnje, sportove.

Usprkos prethodno navedenom sveobuhvatnom određenju pojma ruralnog turizma, u različitim se zemljama ovaj termin u praksi različito shvaća i sadrži određene specifičnosti, kao na primjer:

- u **Finskoj** on podrazumijeva iznajmljivanje turistima malih seoskih kućica (tzv. *cottages*) uključujući usluge *cateringa*;
- u **Mađarskoj** navedeni termin označava ponudu usluga i aktivnosti koje se nude turistima u seoskom ambijentu (cjenovno prihvatljiv / jeftin smještaj, sudjelovanje u poljoprivrednim radovima i sl.);
- u **Sloveniji** je najvažniji oblik ruralnog turizma upravo turizam na obiteljskim gospodarstvima – farmama, gdje gosti noće u istoj kući s domaćinima ili u odvojenoj gostinskoj kući (naglasak se stavlja na gastronomiju i posjete imanju);
- u **Nizozemskoj** ovaj termin podrazumijeva prvenstveno kampiranje u obiteljskim gospodarstvima – farmama, s naglaskom na dodatnim aktivnostima kao npr. biciklizam, pješačenje, jahanje i sl.;
- u **Grčkoj** je glavni proizvod ruralnog turizma ‘noćenje i doručak’ uz smještaj u tradicijski opremljenim sobama s tradicijskim doručkom često utemeljenim na domaćim proizvodima.

Postoje ipak neke zajedničke karakteristike koje čine ključne elemente po kojima se seoski turizam prepoznaje: ruralna/mirna sredina, očuvan okoliš, smještaj u tradicijskim seoskim domaćinstvima, komunikacija s domaćinima, domaća hrana u lokalno prepoznatljivom ambijentu (npr. klijeti, konobe i sl.) te upoznavanje poljoprivrednih poslova, a komplementarne aktivnosti koje podrazumijeva ruralni turizam najčešće se odnose na organizaciju kulturnih i rekreacijskih aktivnosti.

Tablica 2

Ključni elementi seoskog turizma
<ul style="list-style-type: none">
- lociran u ruralnim područjima
- funkcionalno je seoski: utemeljen na malom poduzetništvu, na otvorenom prostoru u izravnom dodiru s prirodom, zasniva se na naslijeđu i tradicijskim aktivnostima
- dozvoljava sudjelovanje u aktivnostima, tradicijama i načinu života lokalnog stanovništva
- osigurava personaliziran kontakt
- naselja i građevine su ruralni (malih razmjera)
- tradicijski po značenju, raste sporo i organski, povezan s lokalnim obiteljima
- različitih vrsta, predstavlja kompleksan uzorak ruralnog okruženja, ekonomije, povijesti i lokaliteta
- visok udio turističkog prihoda koji koristi lokalnoj zajednici

Izvor: Roberts L., Hall D. Rural Tourism and Recreation: Principles to Practice, CABI Publishing, London, 2001.

KRATAK PREGLED SEOSKOG TURIZMA U HRVATSKOJ

Seoski turizam ponajprije treba pravno odrediti pa donosimo pregled zakona koji ga reguliraju:

Zakoni u području poduzetničkog organiziranja i turizma u RH

- Zakon o trgovačkim društvima
- Zakon o obrtu
- Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti
- Zakon o turističkoj djelatnosti
- Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu

Ključni propisi koji reguliraju poslovanje u turizmu ipak su Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti, Zakon o turističkoj djelatnosti, Zakon o pružanju

usluga u turizmu te, kada govorimo o seljačkom domaćinstvu, Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu.

1. Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti

Ugostiteljskom djelatnošću mogu se baviti pravne i fizičke osobe, a ona podrazumijeva pripremanje hrane i pružanje usluga prehrane, pripremanje i usluživanje pića i napitaka i pružanje usluga smještaja, kao i pripremanje hrane za potrošnju na drugom mjestu i opskrbu tom hranom.

2. Zakon o turističkoj djelatnosti

Turistička djelatnost podrazumijeva pružanje usluga putničke agencije, turističkog vodiča, pratitelja, animatora, zastupnika, pružanje usluga u nautičkom, seljačkom, zdravstvenom, kongresnom, sportskom, lovnom i drugim oblicima turizma, pružanje turističkih usluga i drugo. Upravo ovim Zakonom definiran je i seljački turizam.

3. Zakon o pružanju usluga u turizmu

Usluge u turizmu u smislu ovoga Zakona su pružanje usluga turističke agencije, turističkog vodiča, turističkog pratitelja, turističkog animatora, turističkog zastupnika, turističke usluge u nautičkom turizmu, turističke usluge u seljačkom gospodarstvu ili obiteljskom poljoprivrednom gospodarstvu, turističke usluge u ostalim oblicima turističke ponude i ostale usluge koje se pružaju turistima u svezi s njihovim putovanjem i boravkom.

4. Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu

Seljačko domaćinstvo može pružati usluge smještaja u sobama i apartmanima do najviše 20 kreveta te u kampovima do najviše 10 smještajnih jedinica (30 gostiju). Gostima kojima se pružaju usluge smještaja mogu se pružati i usluge doručka, polupansiona i pansiona te usluživanja pića i napitaka iz pretežno vlastite proizvodnje (poljoprivredni proizvodi proizvedeni u vlastitom seljačkom domaćinstvu, na drugom seljačkom gospodarstvu s područja iste županije te gljive, samoniklo bilje, puževi, žabe, šumski proizvodi, ribe, divljač, itd.).

Ovim Pravilnikom **seljačko domaćinstvo** definirano je kao seljačko gospodarstvo ili obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo upisano u Upisnik seljačkih gospodarstava ili obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava sukladno Zakonu o poljoprivredi (Narodne novine broj 66/01, 83/02) i koje pruža ugostiteljske usluge u seljačkom domaćinstvu sukladno Zakonu o Ugostiteljskoj djelatnosti (članak 2 Zakona).

Osim navedenoga, u seljačkom domaćinstvu mogu se pružati i usluge kušanja vina, voćnih vina, drugih proizvoda od grožđa ili rakije za najviše 50 osoba (izletnika) istodobno.

KATEGORIZACIJA SELJAČKIH DOMAĆINSTAVA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Na državnoj razini ne postoji središnja evidencija takvih domaćinstava, kao niti bilo kakva službena statistika o njima. Sukladno Zakonu, seljačka domaćinstva moraju biti upisana u Upisnik za obavljanje ugostiteljske djelatnosti koji se vodi na županijskoj razini, što zapravo predstavlja jedinu organiziranu evidenciju seljačkih domaćinstava koja se bave turizmom u Hrvatskoj.

Pored službene klasifikacije objekata seljačkog domaćinstva koja se bave turizmom u RH, razvijena je i neslužbena tržišna tipologija domaćinstava u seoskom turizmu, utemeljena na pojavnim oblicima subjekata koji na tržištu pružaju ugostiteljsko-turističke usluge u ruralnim područjima. Sukladno ovoj tržišnoj tipologiji, ponuđači ugostiteljsko-turističkih usluga u ruralnim područjima u Hrvatskoj mogu se razvrstati u sljedeće oblike ponude:

- agroturizam / seosko gospodarstvo / farma,
- ruralna kuća za odmor,
- ruralna vila s bazenom,
- ruralni obiteljski hotel / pansion,
- objekti koji pružaju usluge noćenja s doručkom (B&B),
- sobe i apartmani – tradicijska arhitektura,
- sobe i apartmani – nova arhitektura,
- punktovi ekoturizma
- restorani, konobe, klijeti i sl.

Navedenu je tipologiju u Hrvatskoj jedna od prvih u praksi razvila Istra, a u upotrebi je uglavnom za marketinške svrhe prezentacije objekata seoskog turizma (brošure, katalogi, sajmovi, internet).

STANJE SEOSKOG TURIZMA U HRVATSKOJ

Ruralni prostor zauzima gotovo 90% površina Hrvatske od čega je 57% površina poljoprivredno, a 36% šumsko zemljište. Na tom prostoru živi oko 46% pučanstva koje je izravno ili posredno vezano uz poljodjelstvo. U Hrvatskoj se pod pojmom "ruralno" sve više percipiraju ekološke vrijednosti, originalna znanja i kulturni identitet, a poljoprivreda je način života koji na specifičan način oblikuje obitelj, odnose u obitelji te njeguje određeni sustav vrijednosti. Zato je razvitak ruralnog prostora temelj gospodarskoga i društvenog jedinstva zemlje (Čobanković 2004).

Sukladno Strategiji razvoja hrvatskog turizma do 2010. godine, prepoznata je potreba za pripremom posebnih programa za oživljavanje turističkih potencijala unutrašnjosti Hrvatske, a značajna je pozornost posvećena upravo razvoju seoskog turizma.

Razvoj seoskog turizma u Hrvatskoj započeo je svoj organiziran razvoj 1990. godine, a njegov su razvoj uvjetovali različiti razlozi od kojih valja istaći:

- društveno-ekonomske promjene na hrvatskom selu nastale kao posljedice povijesnih događanja;
- poimanje životne filozofije kroz oblike življenja u zdravom okolišu i uzgoju zdrave hrane (posebno kod mlađeg naraštaja);
- infrastrukturne pogodnosti (*Turizam na seoskim obiteljskim gospodarstvima* 2002).

S obzirom na različitost prirodno-resursne osnove te oblikovne značajke ruralne arhitekture i običaja, u Hrvatskoj je moguće razlikovati sljedeće ruralne cjeline:

- Slavonija, Baranja i Srijem,
- Hrvatsko zagorje, Prigorje, Međimurje i Podravina,
- Posavina, Pokuplje, Moslavina,
- Gorski kotar i Žumberak,

- Lika i Kordun,
- Istra i Hrvatsko primorje,
- Dalmacija (*Turizam na seoskim obiteljskim gospodarstvima* 2002).

Jedan od temeljnih oblika seoskog turizma u Hrvatskoj je turizam na seoskim (obiteljskim) domaćinstvima, koji je danas u najvećoj mjeri razvijen na području Istarske i Dubrovačko-neretvanske županije.

Zahvaljujući činjenici da se u proteklom razdoblju u Hrvatskoj razvoj turizma nije odvijao na račun značajnijeg devastiranja prostora kao osnovnog resursa, a niti značajnije degradacije prirodnih resursa, Hrvatska je danas u mogućnosti turizmom valorizirati ove svoje prednosti. Upravo je seoski turizam oblik turizma koji se razvija prema načelima održivog razvoja i na najbolji način valorizira ruralni prostor, prirodne i kulturno-povijesne resurse te autohtone tradicijske elemente. Ipak, uspoređujući stupanj razvijenosti ruralnog turizma u Hrvatskoj s Europom, proizlazi da se Hrvatska, prema procjenama, nalazi na početku razvojnog puta ovog oblika turizma:

Udio ruralnog turizma u europskim turističkim aktivnostima = **10–20%**
Udio ruralnog turizma u Hrvatskoj = **< 1%**

Prema aktualnim raspoloživim podacima, u Hrvatskoj je registrirano ukupno 227 turističkih seljačkih domaćinstava u 11 županija. Od 1998. godine (kada su bila registrirana 32 seljačka domaćinstva koja su pružala turističke usluge) broj registriranih seljačkih domaćinstava u Hrvatskoj povećan je 7 puta (MMTPR 2004).

Tablica 3
Hrvatske županije prema broju seljačkih domaćinstava 2005. godine

Prostorna cjelina	Seljačka domaćinstva	
	Aps.	%
- Dubrovačko-neretvanska županija	75	24,2
- Istarska županija	69	22,3
- Zadarska županija	38	12,3
- Osječko-baranjska županija	37	11,9
- Splitsko-dalmatinska županija	25	8
- Zagrebačka županija	17	5,5
- Šibensko-kninska županija	15	4,8
- Krapinsko-zagorska županija	7	2,3
- Koprivničko-križevačka županija	7	2,3
- Međimurska županija	7	2,3
- Varaždinska županija	6	1,9
- Sisačko-moslavačka županija	4	1,3
- Bjelovarsko-bilogorska županija	1	0,3
- Karlovačka županija	1	0,3
- Vukovarsko-srijemska županija	1	0,3
Ukupno: Republika Hrvatska	310	100,0

Izvor: osobna prepiska, Ministarstvo mora, turizma, prometa i razvitka RH

AGROTURIZAM U EUROPI

Posljednjih godina tri su osnovna faktora dovela do povećanja broja prepoznatljivih ruralnih turističkih odredišta i poduzeća:

- pad prihoda od poljoprivrede i promjene u sustavu podrške poljoprivrednicima koji vrši prevelik pritisak na farmere i ruralne stanovnike da diverzificiraju svoje aktivnosti;
- rad ruralnih razvojnih agencija, uključujući skupine LEADER, koje podržavaju Strukturni fondovi EU-a;
- pojačana svijest o dužnosti pružanja pristupa te mogućnost zarade od turizma među organizacijama uključenim u upravljanje okolišem,

uključujući nacionalne i regionalne parkove te tijela koja se brinu o izgrađenoj baštini.

Istovremeno, mijenja se i tržište ruralnog turizma: boravci se skraćuju, prisutan je veći interes za zdravlje i aktivan odmor te veća briga za okoliš. Stalna je potražnja za svim vrstama smještaja, ali i povećana svijest o standardima u okviru svih sektora.

Za razliku od gradova i naselja obalnog turizma, ruralna su područja prilično raspršena. Većina ruralnih lokalnih vlasti ima ograničena financijska sredstva i nedostatak osoblja za upravljanje turizmom. Stoga je važno da aktivnosti upravljanja budu jednostavne i praktične (*Towards Quality Rural Tourism* 2000:18).

Kako i same definicije pokrivaju vrlo različite termine pod kapom seoskog turizma, takva je situacija i u praksi. Ne samo da ne postoji jedinstvena pokrivenost tog termina na području Europe, već se razlike osjećaju i na nacionalnim razinama, varirajući od destinacije do destinacije. Kao primjer možemo navesti sljedeće:

- tradicijska, popularna odredišta u blizini većih urbanih područja, koja primaju veći broj dnevnih posjetitelja – **Sächsische Schweiz (D), Trossachs (UK)**
- tradicijska područja za odmor značajnog broja smještajnih objekata i s infrastrukturom, koja se fokusiraju na poboljšanje ponude i smanjivanje utjecaja na okoliš – **Schouwen West (NL)**
- zaštićena područja koja nastoje upravljati turizmom, okolišem i lokalnom ekonomijom na integriran način – **Vosges du Nord (F)**
- ruralna područja koja velikim dijelom karakteriziraju povijesni gradići i sela te bogato povijesno, arhitektonsko, kulturno ili industrijsko naslijeđe u ruralnom krajoliku – **Pays Cathare (F), Vallonbruk (S), Vale do Lima (P)**
- udaljena područja čija se atraktivnost bazira na životu u divljini i ekoturizmu – **Skaftárhreppur (IS)**
- bogata poljoprivredna područja u kojima je glavni turistički proizvod život na farmi – **Ballyhoura (IRL), Bregenzerwald (A)**
- područja u blizini mora koja žele razviti ruralni turizam u destinacijama u unutrašnjosti, dalje od obale – **Sitia (GR), Basilicata (I)**

- planinska ili šumska odredišta koja su djelomice razvila ruralni turizam, ali nastoje diverzificirati i poboljšati ponudu – **Lungau (A), Pohjois-Karjala (FIN), Montaña de Navarra (E)** (*Towards Quality Rural Tourism* 2000:16)

Italija

Što se tiče zakonske regulative, Italija je jedna od rijetkih zemalja koja posjeduje jasan zakon na državnoj razini (*Legge nazionale sull'agriturismo* 730/85), no usprkos tome, postoje i regionalni zakoni. Oni nisu isključivi, već se regionalnim zakonima određuju norme, intervencije, promidžba u svrhu boljeg razvoja agroturizma.

Po pitanju promidžbe agroturizma, u Italiji djeluje nekoliko organizacija od kojih je najstarija i najsustavnije organizirana nacionalna udruga **Agriturist** (*l'Associazione Nazionale per l'Agriturismo, l'Ambiente e il Territorio*) osnovana još 1965. s ciljem promidžbe i zaštite nacionalnih proizvoda i regionalnih enogastronomskih proizvoda, ambijenta, krajolika i ruralne kulture. Sama riječ 'agroturizam' stvorena je u isto vrijeme kada i ime udruge, a osnivači udruge koristili su se francuskim i britanskim iskustvima. Upravo je **Agriturist** zaslužan za donošenje spomenutog Zakona, a danas broji oko 5.000 članova (poljoprivredne tvrtke) koje imaju važnu ulogu u normativnim, organizacijskim i promidžbenim pitanjima talijanskog agroturizma. Osim njih, **Agriturist** ima i oko 12.000 pridruženih članova od kojih kontinuirano dobiva informacije o kvaliteti posjećenih lokacija i na taj način poboljšava vlastitu ponudu. **Agriturist** je savez regionalnih udruga i provincijskih odjela, a sjedište mu je u Rimu.

Organizacija je pokazala neke slabosti u svom poslovanju. Svojevremeno je bila članica saveza *European Federation for Rural Tourism* (EUROGITES), no istupila je iz te federacije. To je dovelo do određenog 'umrtvljenja' **Agriturista** pa se regionalno osnivaju jake profesionalne udruge koje nisu povezane s nacionalnom (kao npr. *Sicilia in campagna, Umbria in campagna* itd.).

Osim **Agriturista**, ilustracije radi, bitno je navesti nekoliko portala/organizacija koji se brinu o promidžbi agroturizma u Italiji, što pokazuje nesustavnost organizacije, ali i zainteresiranost za taj oblik turizma:

www.agriturismo-italia.net/; www.agriturismoitalia.com; www.agriturismo.it;
www.agritour.net; www.agriclub.it; www.agriitalia.it; www.tuttoagriturismo.net;
www.greenholiday.it.

Austrija

Turizam na farmama ima udio od 1/6 u ukupnim noćenjima u Austriji (170.000 kreveta). Malog je opsega i umjerenih cijena (25 eura/noćenje) i donosi promet od 25.000 eura po farmi godišnje. Organiziran je u udruhu pod nazivom **Farm Holidays** koja je osnovana kako bi jasno i precizno predstavila raznoliku ponudu. Udruga služi kao europski uzor, a njenih 3.400 članova podijeljeno je u osam regionalnih jedinica koje komuniciraju i surađuju na nacionalnoj razini. Iako pojedini farmeri imaju individualne ponude i individualna pravila, drže se nekih osnovnih pravila koja udruga **Farm Holidays** određuje, a to su: autentičnost, kvaliteta po pristojnim cijenama, raznolikost i tradicija, razvijena svijest o okolišu. Osim pojedinačne ponude pojedine farme, udruga ima u ponudi i tematske rute, a trenutačno su to sljedeće: *bio&health*; **Farm Holidays** s bebama i djecom; **Farm Holidays** za osobe s osobnim potrebama; vinski **Farm Holidays**; **Farm Holidays** s konjima.

Nevladina udruga **Farm Holidays** postala je zaštitni znak za 20% svih farmi koje se bave turizmom. Koriste se zajedničkom internetskom stranicom i internetskim rezervacijama te imaju oko 25% veći prihod od ostalih farmi koje nude turističke sadržaje (Breiling 2005).

Austrijski model pokazuje snažnu razvijenost kako regionalnih udruga, tako i nacionalne.

Francuska

Nacionalna udruga **Gîtes de France** ujedinjuje raznovrsnu ponudu seoskog turizma u Francuskoj. Trenutno ima specijaliziranu ponudu koja uključuje: samoposlužni turizam (*self-catering gîtes*); noćenje s doručkom na selu; prenoćišta i odmorišni turizam (*stopover and holiday gîtes*); dvorce u slobodno vrijeme; kampiranje na farmi; tematski odmor i vikend turizam (*weekend-breaks*). **Gîtes de France** postao je vodeća snaga seoskog turizma Francuske, a **Fédération Nationale des Gîtes de France**, koja objedinjuje razne podružnice ima sljedeće ciljeve:

- promicati odmor na selu i vikend turizam (*weekend-breaks*) razvijajući kvalitetan smještaj;
- odgovoriti na zahtjeve i potrebe turista koji traže autentičan odmor u prirodom ambijentu, mir, novost, i širinu otvorenih prostora;
- unaprijediti i zaštititi seoski ambijent i nacionalnu baštinu;
- pomoći lokalnom stanovništvu u ostvarivanju dodatne zarade;
- doprinijeti lokalnom razvoju poboljšavajući ponudu za posjetitelje.

Prvi agroturizam osnovan je 1951. godine, a već 1955. osnovan je savez ***Fédération Nationale des Gîtes de France*** koji je brojio 146 jedinica. Danas u udruzi radi oko 600 djelatnika, a udruga broji 95 odjela odnosno ureda. Izravna prodaja ***Gîtes de France*** iznosi danas 350 milijuna eura, odnosno 600 milijuna eura prihoda lokalnom gospodarstvu. Od toga se 180 milijuna eura ulaže u obnovu arhitektonske baštine.

Organizacija također posjeduje zajedničku internetsku stranicu, a odmor se može internetski rezervirati.

Velika Britanija

Organizacija ***Farm Stay UK*** je konzorcij u vlasništvu farmera osnovan s primarnim ciljem učinkovite promidžbe smještaja koji nude njezini članovi kako bi se povećao broj noćenja i prihoda. ***Farm Stay UK*** je vodeća tvrtka u području seoskog turizma, a kvaliteta i nekretnine podložni su inspekciji i klasifikaciji Nacionalne turističke zajednice.

Promidžba usluga i smještaja vrši se putem interneta, a tvrtka se financira dijelom iz članarina, a dijelom od sponzorstva i reklama.

Organizacija djeluje na nacionalnoj razini, a na čelu je uprava od 11 regionalnih direktora te predsjednik. Sjedište joj je u okviru Nacionalnog poljoprivrednog centra koji vodi izvršni direktor i troje zaposlenih. Članovi se sastaju jednom godišnje, a svaka se regija sastaje posebno dva puta godišnje. Lokalne se grupe sastaju i češće, prema potrebi.

Primarne funkcije organizacije ***Farm Stay UK*** jesu promidžba koncepta turizma na farmi u Velikoj Britaniji, pomoć članovima u proširivanju vlastitog poduzeća putem proaktivne promidžbe i prodaje, pomoć članovima u povećanju prihoda kroz diverzifikaciju aktivnosti.

Osnovana je 1983. pod imenom *Farm Holiday Bureau*, s 23 lokalne grupe, uz podršku ADAS-a (bivše vladino konzultativno tijelo za poljoprivredu i hortikulturu), *Royal Agricultural Society of England* (RASE), Nacionalne turističke zajednice i organizacije *Farmer's Weekly*. Još uvijek usko surađuje s osnivačima i trenutno broji preko 1000 članova koordiniranih u 94 grupe diljem Velike Britanije.

Cipar

Cyprus Agrotourism Company specijalizirana je agencija za ciparski agroturizam, a djeluje uz podršku Ciparske turističke organizacije. 1991. godine Ciparska turistička organizacija je izradila Program razvoja ruralnog turizma i počela ga primjenjivati, s ciljem revitalizacije seoskih područja, koristeći se multidisciplinarnim integriranim pristupom. Program je bio izuzetno dobro prihvaćen, a središnja je tema programa bila renoviranje tradicijskih kuća u selima i njihova namjena za turističku upotrebu bilo kao smještajnih kapaciteta, ugostiteljskih objekata, prodavaonica rukotvorina ili izložbenih prostora. Program uključuje sljedeće akcije:

- financijsku shemu subvencije kamata za restauraciju i obnovu seoskih kuća;
- osmišljavanje i implementaciju javnih projekata koji su usmjereni na restauraciju seoskih trgova, ulica popločenih kamenom, opće gradske vizure i uljepšavanje interesnih točaka koji zadržavaju elemente tradicijske arhitekture;
- tehničke savjete i vodstvo za obrtnike, arhitekta i dizajnere o tradicijskim arhitektonskim oblicima te tehnikama restauracije (*Cultural Policy of Cyprus: National Report – draft 2004:57–58*).

Kako je unutrašnjost Cibra još uvijek turistički malo valorizirana, a priroda nije uništena, Cipar ima velike potencijale u razvoju ovog oblika turizma. Stoga osobito gradići i sela u zaleđu imaju višestruke koristi od internetske stranice kojom *Cyprus Agrotourism Company* vrši objedinjenu promidžbu svih ponuđača i omogućava internetske rezervacije.

Rumunjska

U Rumunjskoj na području seoskog turizma od 1994. godine djeluje *National Association for Rural, Ecological and Cultural Tourism* (ANTREC).

To je nevladina organizacija i član je saveza *European Federation for Rural Tourism* – EUROGITES-a. Danas broji 32 regionalne podružnice i ima 3.500 članova (vlasnika turističkih i agroturističkih pansiona u 900 lokaliteta).

Udruga je osnovana s ciljem identifikacije i promidžbe ruralnog turističkog potencijala; organiziranja profesionalnih tečajeva za domaćine, turističke agencije te razmjene iskustava sa sličnim udrugama iz inozemstva: razmjene informacija u okviru mreže ANTREC; organizacije marketinških kampanja. Osnovne joj se funkcije odnose na reprezentaciju i lobiranje, marketing, kontrolu kvalitete i standardizaciju proizvoda, pripremu i obrazovanje, rezervacije i informacije.

Njezina specifičnost očituje se u karakteru same organizacije kao predstavnika civilnog društva koja se u 12 godina svojega rada pokazala izuzetno uspješnom kako u samim svojim aktivnostima, tako i u uspješnoj suradnji s vladinim sektorom. Iako nije usamljen primjer organizacije nevladinog karaktera, pokazuje iznimno visok stupanj suradnje s ostalim sektorima. Na nacionalnoj razini udruga ima priličnu snagu, no nedostaci se pokazuju u nešto slabijoj regionalnoj razvijenosti podružnica.

ZAKLJUČAK

Primjeri organizacije seoskog turizma u Italiji, Austriji, Francuskoj, Velikoj Britaniji, Cipru i Rumunjskoj pokazali su nejedinstvenost odnosno nepostojanje zajedničkog modela na europskoj razini. Iako su europske institucije svjesne naglog razvoja i potražnje ovog oblika turizma, razvoj uspješnog europskog modela nije išao u korak s osviješćenošću o njegovoj potrebi. Tako nailazimo na nacionalne organizacije različitog karaktera: vladinog, nevladinog, profesionalnog ili interesnog povezivanja. Gotovo sve te organizacije ne djeluju samo na nacionalnoj razini, već se razvijaju i u okviru regionalnih ili lokalnih podružnica što im daje veću snagu jer upravo lokalna organizacija najbolje poznaje lokalitet i njegove potrebe.

Ni u Hrvatskoj ne postoji jedinstven model agroturizma. Seoski turizam reguliran je u nekim svojim aspektima Zakonom o ugostiteljskoj djelatnosti, Zakonom o turističkoj djelatnosti te Pravilnikom o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu. Organizacijski, pak, zakoni ne reguliraju seoski turizam tako da ne možemo govoriti o 'hrvatskome

modelu' seoskog turizma. Nerazmjernost se pokazuje i u geografskoj distribuciji seljačkih domaćinstava u Hrvatskoj.

Razvoj seoskog turizma u Hrvatskoj još je skroman, a vidljive su i velike prostorne razlike u razvijenosti te vrste turizma. Indikativno je da je najveći broj domaćinstava koncentriran u dvije turistički najrazvijenije županije (istarskoj i dubrovačko-neretvanskoj), što upućuje na to da je konzument ruralnog turizma pretežno strana klijentela koja traži autohtonu ponudu. Naime, istarska županija je županija s najvećim ukupnim brojem dolazaka i ostvarenih noćenja, pa tako i dolazaka, odnosno noćenja stranih turista. Upravo su ti gosti klijentela koja traži i svojim turističkim afinitetom potiče razvoj te vrste turizma, što objašnjava najveći broj i udio seljačkih domaćinstava upravo u toj županiji. Velika koncentracija gostiju u gradu Dubrovniku, pak, traži komplementarnu ponudu u okolici grada (Konavle, delta Neretve, Pelješac) pa zahtjevniji (solventniji i intelektualno znatizeljniji) strani gosti koji posjećuju Dubrovnik tako upotpunjuju spoznaje i doživljaj upoznavanjem njegove okolice što je dovelo do orijentacije ruralne okolice na takvu vrstu "turističkog proizvoda", odnosno ponude.

Svjetski pravci razvoja pokazuju izuzetan porast ovog oblika turizma, iako organizacijsko nejedinstvo donekle zaprečuje snažniji i sustavniji rast. Niz je ipak drugih čimbenika koji utječu na diverzifikaciju aktivnosti 'klasičnog' seljačkog gospodarstva pa se može očekivati sve snažnije uključivanje turističko-ugostiteljske djelatnosti u svakodnevno funkcioniranje gospodarstava. Iako ne posjedujemo sustavne podatke o tome, bilježi se sve veći broj domaćinstava koja su prešla na seoski sustav privređivanja¹ iako su se prethodno bavila potpuno različitim zanimanjima. Budući da i trendovi ekološke prehrane idu u prilog takvoj privredi, seoska su domaćinstva prisiljena promišljati svoj razvoj i opstojanje u tim okvirima. A etnologija u tim razvojnim pravcima nailazi na visok stupanj primjene svojih istraživanja te je na taj način njezin suvremeni aspekt u fokusu razvojnih turističkih pravaca.

¹ Uzgoj koza, proizvodnja sira, biološki uzgojenog voća i povrća, proizvodnja džema, meda i sl.

IZVORI I LITERATURA

- Agrotourism – Definition.* Via Ecotour, <http://www.ecotourdirectory.com/agrotourism.htm> Preuzeto 15. 3. 2006.
- Agrotourism: Holidays in the Cyprus Countryside.* <http://www.agrotourism.com.cy> Preuzeto 7. 3. 2006.
- BREILING, M. 2005. Rural Tourism: Experience from Austria and Opportunities for Japan. Prezentacija u okviru *Kinki Meeting*, Hokudancho, Hyogo, 6. 8. 2005.
- Camping on the Farm: Holidays in the countryside.* Via Gîtes de France, <http://www.gites-de-france.fr/eng/formules/ferme/centre.htm> Preuzeto 28. 3. 2006.
- CETINSKI, V., KUŠEN E. i KATICA, D. 1995. Mjesto i uloga ruralnog turizma u Strategiji razvoja hrvatskog turizma. U: *Turizam na seljačkim gospodarstvima*, ur. Dijana Katica, Zagreb: Hrvatski farmer d.d., 1–24.
- Cultural Policy of Cyprus: National Report – draft.* Lefkosia: Ministry of Education and Culture, 2004.
- ČOBANKOVIĆ, P. 2004. Izlaganje u ime Ministarstva poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva na sajmu "Eko–Etno", Zagrebački velesajam, 14. 9. 2004.
- Farm Stay UK.* <http://www.farmstayuk.co.uk> Preuzeto 28. 3. 2006.
- JAFARI, J. 2000. *Encyclopaedia of Tourism.* London: Routledge.
- KLOEZE, J.W. 1994. The Benefits of Rural Tourism, the Role of the State, and the Aspects of Training and Co-operation, službeni govor u okviru *Central and East-European Federation for the Promotion of the Green-Soft-Rural Tourism Conference "Rural Tourism Development in Bulgaria and in the Balkan Countries"*, Karlovo
- Legge nazionale sull'agriturismo 730/85.* Via@griturismo.com, http://www.agriturismo.com/sez_gestori/lex/lex730_85.htm Preuzeto 27. 3. 2006.
- MIOČIĆ, I. 2006. Osobna prepiska. Ministarstvo mora, turizma, prometa i veza.

- PEJNOVIĆ, D. 2006. Osobna prepiska. Prirodoslovno-matematički fakultet.
- Pravilnik o pružanju ugostiteljskih usluga u seljačkom domaćinstvu 1996. *Narodne novine* 22/96.
- Presentation of the National Association for Rural, Ecological and Cultural Tourism* (ANTREC). <http://www.antrec.ro/> Preuzeto 29. 3. 2006.
- Razvoj seoskog turizma u Zagrebačkoj županiji*. Zagreb: Zagrebačka županija, 2005.
- ROBERTS L., HALL D. 2001. *Rural Tourism and Recreation: Principles to Practice*. London: CABI Publishing.
- Strategija razvoja hrvatskog turizma do 2010. godine – Prijedlog finalne verzije*. Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo turizma, 2003.
- Towards Quality Rural Tourism: Integrated quality management (IQM) of rural destinations*. Luxembourg: European Commission, 2000.
- Turizam na seoskim obiteljskim gospodarstvima*. Zagreb: Hrvatska gospodarska komora. 2002.
- Urlaub am Bauernhoff*. <http://www.farmholidays.com> Preuzeto 27. 3. 2006.
- What is Agro Tourism?* 2006. ViaHoboTraveler.com, <http://www.hobotraveler.com/ag2franceagrotourism.php> Preuzeto 15. 3. 2006.
- Zakon o pružanju usluga u turizmu. 2007. *Narodne novine* 68/07.
- Zakon o turističkoj djelatnosti. 1996. *Narodne novine* 08/96.
- Zakon o ugostiteljskoj djelatnosti. 2006. *Narodne novine* 138/06.

AGROTOURISM IN EUROPEAN CONTEXT

Summary

The article focuses on agrotourism as a selective form of tourism and starts with some definitions of the concept itself. The great variety of definitions results in different approaches to the concept. Still, a definition that has been adopted at the Bilbao conference in 1991 accepted a unique syntagm for out-of-city space as a 'rural space'. Therefore, the concept of rural tourism has been accepted. It embraces different forms of tourist activities: agrotourism and farms; outdoor activities; eco-tourism; rural experience; cultural tourism; and other combined forms of special interest tourism.

The article presents legal framework within which Croatian rural tourism is defined as well as the state of this form of tourism in Croatia. Further it is compared with the organization of rural tourism in other European countries.

Non-existence of a unique model of agrotourism in today's Europe is reflected in the diversity of its organization both on national as well as on regional levels. Popularity and demand of this type of a holiday, on the other hand, facilitate rapid development of agrotourism in accordance to the market needs. Non-existence of uniform European policies in this field also results in the diverse degree of development of single models. Examples of agrotourism in Italy, Austria, France, Great Britain, Cyprus and Romania show different models in the organization of rural tourism. Italy is one of the rare countries which operates within a national legal framework but also practices regional laws which regulate it locally/regionally. In all presented countries, rural tourism operates within various associations be they governmental organizations (Cyprus Agrotourism Company), non-governmental organizations (Agritourist in Italy, Farm Holidays in Austria, Gîtes de France in France, ANTREC in Romania) or professional organizations (Farm Stay UK in Great Britain). There is no unique model of rural tourism in Croatia, too. Different laws regulate some aspects of rural tourism but not its organizational aspect. Some counties are more active in this form of tourism (such as County of Istria or Dubrovnik and Neretva County) which affects also the geographical distribution of rural tourism households.

World trends show the great increase of this form of tourism although the organizational differences influence its stronger and more systematic growth to a certain extent. Still, modern rural households are more adaptive to the new forms of economic activities which include tourism. In this way, contemporary ethnology has a great role since a stronger rural economy has been noticed as a relevant tourism development direction.

Key words: agrotourism, rural tourism, legal framework, models of rural tourism, Italy, Austria, France, Great Britain, Cyprus, Romania, Croatia

